

PRIMORSKI GOSPODAR

List za povspeshevanje kmetijstva v slovenskem Primorju.

Ureduje *Dominko Viljem*, ravnatelj slovenske kmetijske šole v Gorici v p.

Izdaja „Goriško kmetijsko društvo“.

Štev. 15. V Gorici, dne 15. avgusta 1912. Pečaj VIII.

Obseg: 1. Prva pomoč pri nenadnih boleznih in nezgodah pri živini; 2. Žveplenokisli amonjak; 3. Poročila; 4. Zapisnik občnega zbora »Goriškega kmetijskega društva« v Gorici; 5. Društvene vesti; 6. Književnost; 7. Razglas glede oddaje ameriških trtnih cepljenk, bilf in kolči.

Prva pomoč pri nenadnih boleznih in nezgodah pri živini.

O tem piše g. Raidl v »Gosp. Glasniku« to-le: »Iz lastne dolgoletne skušnje, ki jo imam kot praktičen živinozdravnik, vem, da je ravnanje posestnikov, hlapcev, dekel in kravarjev z obolelo živino še zelo priprosto in slabo, da imajo ljudje pomanjkljive, večkrat naravnost čudovite nazore o živinskih boleznih, njih postanku, vzrokih in zdravljenju, da so pri ravnanju z bolno živino malo spretni, da ne rečem naravnost nerodni in da trpi vsled tega vse ljudstvo občutno gospodarsko škodo. Mnogo živine in večkrat celo zelo dragocene pogine, ker njih lastniki ali pazniki niso o pravem času opazili prvih pojavov kake bolezni, ker jih ne poznajo in se zaradi tega ni mogla o pravem času poskrbeti živinozdravniška pomoč. Tako izgubijo posamezniki mnogo vrednosti in premoženja in to se pozna tudi na skupnosti. Zaradi nedostajajočih in pomanjkljivih obratnih sredstev občutijo take izgube najbolj mali in srednji živinoorejci, dočim premožnejših ne zadenejo ravno preveč občutno. Navadno pride gospodarstvo malega ali srednjega obsega v veliko nevarnost, če pade ena glava živine, ali če se take nezgode ponovijo, kar se prav rado zgodi, saj sledi eni nesreči navadno druga. A tudi v večjih gospodarstvih ne ostane brez vpliva, če pogine žival ali jo je vsled obolelosti treba v sili zaklati. Počasi se to pozna tudi pri premožnejšem gospodarju in mu lahko njegovo gospodarstvo pošteno zmeša in zmoti.

Zato bo pač na korist naše živinoreje, ohraniti našo živino, in na korist živinorejcev in vseh oseb, ki imajo opravka z živino, če se poučimo o vzrokih in bitstvu bolezni cele vrste naše domače živine, pred vsem pa o onih boleznih, ki so jako nagle in pri takih je torej potrebna hitra pomoč. Potem bodo ljudje te bolezni spoznali in jih lahko preprečili in odvrnili, na vsak način pa o pravem času poskrbeli zdravniško pomoč, ki je potrebna in važna.

To nalogo sem prevzel jaz in jo bom v naslednjem skušal po možnosti izvršiti.

Da moramo pri vseh bolj resnih in nevarnih boleznih nemudoma poslati po živinozdravnika, tega mi menda pač ne bo potreba posebej dokazovati. Da spoznamo kako bolezen in ukrenemo proti nji vse potrebno, za to pač ne zadostuje samo ugibanje ali beseda kakega bolj ali manj izobraženega in spretnega praktika, za to je treba znanstvenih dokazov in raznih pomočkov.

Bolezen se kaže v bolj ali manj sestavljenih razmerah in dogodkih, ki povzročijo, da kak ud spremeni svojo naravno sestavo ali ne more več izvrševati tega, za kar je po naravi odločen, kar je navadno tako posledica najprej omenjenega pojava. Zato pa ne moremo umeti in do dobra spoznati bitstva kake bolezni, če ne poznamo dobro naravne sestave živalskega telesa. To dobro znanje in podrobno poznanje živalskega telesa pa si pridobimo šele z dolgoletnim študiranjem in natančnim opazovanjem živalskega telesa.

Veseli me, da lahko rečem, da se ljudje sedaj že v mnogo večji meri in bolj vestno brigajo za živinozdravniško pomoč in da se v velikem delu prebivalstva že kaže dejansko prepričanje, da je ob današnjem napredku in današnji višini znanosti o naravi in njih pojavih temeljita izobrazba v vseh teh vprašanih potrebna pred vsem za one, ki jim je poverjena skrb za zdravje in zvišanje vrednosti naše domače živine, torej skrb za ohranitev in pomnožitev velikega dela našega narodnega blagostanja. Ljudje so tudi že spoznali, da takozvano mazaštvo nič ne velja in da v umnem gospodarstvu naravnost škoduje. Tako si sedaj kmet in živinozdravnik popolnoma zaupata. Kmet mora biti prepričan, da živinozdravnik ne zna samo rešiti bolno živino, ampak da lahko da ob svojih obiskih pojasnila in nasvete,

ki so za ohranitev in zboljšavo celega gospodarstva važni in koristni.

Živinozdravnik bo iskal zaupanje kmetovalca in ga bo tudi našel na ta način, da bo nalogo, ki mu je poverjena, vršil s popolnim umevanjem in iskrenim zanimanjem, da bo v korist stvari zastavil vse svoje znanje in zmožnosti in si pridobil spoštovanje in avtoriteto z odločnim, smotrenim delovanjem in sigurnim nastopanjem. Za živinorejca in kmetovalca sploh ni kmalu osebe, ki bi bila za ohranitev njegovega blagostanja tako važna in pomenljiva, kakor je ravno živinozdravnik. Zato bi se naj delalo na to, da bi se iz javnih sredstev boljše plačal, da bi potem lahko dajal svojo pomoč živinorejcem brezplačno ali vsaj za precej nizko odškodnino.

Kakor smo že v uvodu omenili, se naj živinozdravnik po možnosti pokliče v vseh slučajih, saj človek, ki nima njegove izobrazbe, ne ve resne bolezni prav spoznati in jo na najprimernejši način ozdraviti. Druga je seveda s prvo pomočjo pri nezgodah ali nesrečah, da ve živinorejec, kaj mu je pred vsem in najprej potrebno. Poklicani živinozdravnik se bo tudi vsakrat razveselil, če bo videl, da je za prvo potrebo opravljeno vse in da se bo torej zdravljenje pametno začelo.

Lastnik ali oskrbnik živali pa ve le tedaj pametno pomagati, če svojo živino natanko opazuje, če pozna zunanje prižkazni v ponašanju zdrave in bolne živine in če se lastniku takoj naznani vsaka sprememba pri živini. Nadalje pa mora biti vsaj kolikor toliko poučen o čudovitem ustroju živalskega telesa in o življenskih funkcijah posameznih organov. Brez znanja anatomije bo pri živalskih boleznih vedno slepec, ki si ne bo vedel pomagati.

Zato hočem najprej v velikih potezah pokazati, kako je s to stvarjo pri konjih govedu in svinjah. (Sledi še).

Zveplenokisli amonjak.

Žalibog se dobi še dandanes na Goriškem mnogo takih kmetovalcev, ki ne vedo kaj je žveplenokisli amonjak in kakšne važnosti je za kmetovalca, zato se mi zdi neobhodno potrebno, da spregovorim danes zopet nekoliko besed o njem.

Žveplenokisli amonjak, tudi amonjakova sol ali amonjev sulfat zvan, je postranski izdelek, ki se dobiva pri izdelovanju svetilnega plina. Ta postranski izdelek vsebuje in sicer, če je centrifugiran, najmanj 20% dušca, če je posušen in semlet pa najmanj 20.5% dušca. Ker vsebuje toraj zelo važno rastlinsko redilno snov in sicer ne le v veliki množini, ampak tudi za rastline v jako ugodni obliki, zato se ga prišteva k izbornim dušičnatim umetnim gnojilam. Iz raznih vzrokov se daje dandanes temu gnojilu prednost pred čilskim solitrom in sicer pogledjmo zakaj.

V čilskem solitru se nahaja poprečno 15%, v amonjevem sulfatu in sicer v posušenem in semletem, kakršen se navadno dandanes uporablja za gnojenje, pa najmanj 20.5% čistega dušca. Ker vsebuje to gnojilo najmanj 5% več dušca nego čilski solitar, zato zadostuje, če se ima vzeti 100 kg solitra, da se vzame namesto solitra samo 75 kg amonjevega sulfata. Na podlagi tega in cen, po katerih se plačujeta ti dve gnojili danes, si preračunamo lahko, katero izmed njih bolj kaže uporabiti za gnojenje. Letos n. pr. se je prodajal pri nas na Goriškem kvintal čilskega solitra od 32 do 34 K, kvintal amonjevega sulfata pa od 36 do 36.5 K. Če vzamemo, da vsebuje čilski solitar povprečno 15%, amonjev sulfat pa 20.5% dušca, dobimo, da nas stane vsak kg dušca v solitru po 2 K 16 v do 2 K 26 v, v amonjevem sulfatu pa kg samo 1 K 76 v do 1 K 78 v. Če kupimo toraj namesto solitra amonjev sulfat, prihranimo pri vsakem kg kupljenega dušca od 38 do 48 v.

Poglejmo pa nadalje, kako učinkujeta ti dve dušičnati gnojili. Kakor je že marsikomu znano, so izmed naših poljedelskih rastlin edino le takozvane metuljnice t. j. detelje in stročnice one rastline, ki so v stanu sprejemati potrebni jim dušec iz ozračja. Vse druge poljedelske rastline pa potrebujejo že izgotovljeno dušičnato hrano in sicer se mora ta nahajati v zemlji v raztopni obliki. Rastlinske korenine vsrkavajo sicer amonjakov dušec, ali vendar je zanje ugodnejši solitrov dušec. V ti poslednji obliki ostane dušec v zemlji raztopljen in prost, vsled česar ga korenine lažje vsprejemajo. Amonjev sulfat oziroma njegov dušec se pa spremeni, ako so pogoji za to ugodni, bolj hitro ali pa bolj polagoma v solitar.

Naša zemlja ima to lastnost, da amonjak vsrkava in ga trdno drži, zato se ni bati, da bi to redilno snov dež izlužil.

Vse poljske rastline vsrkavajoprav naglo dušec, ako se nahaja v zemlji v lahko raztopni obliki kakor n. pr. v obliki solitra, zato je nevarno, če se jim pognoji s solitrom, ker bi se ga lahko preveč nasrkale. Če se pa nasrkajo rastline preveč takega dušca, vpliva to neugodno na pravilni razvoj rastlin in provzroči lahko marsikatero rastlinsko bolezen. Kakor hitro se nahaja lahko raztopni solitrov dušec v zemlji, pripetí se lahko, da ga deževje izpere v globočino zemlje ali kje, kamor ne segajo rastlinske korenine. Rastline, ki so ga imele poprej obiloma na razpolago, ostanejo potem brez njega, kar pa slabo vpliva na rastlinsko rast.

Če se uporabi za gnojenje amonjev sulfat, pa prejnavedene slabe posledice ne nastopijo. Dušec, ki se nahaja v tem gnojilu, se namreč le po potrebi razkrojuje oziroma spreminja v zaužitno rastlinsko hrano, vsled tega se ni treba bati, da bi ga imele rastlinske korenine enkrat preveč ali v drugič premalo ali celo prav nič na razpolago. Sicer se, če se hoče prepričati, da bi se po gnojenju s solitrom rastline prenašlo ne razvijale, kakor tudi da bi deževnica solitarja ne izprala v globočino zemlje, pride se temu lahko v okom. Če se hoče to doseči, se mora gnojiti z malimi množinami solitra pa večkrat. Zato pa je treba preveč dela in truda.

Amonjev sulfat se lahko uspešno uporablja za gnojenje v vsaki zemlji, samo seveda v takšni ne, ki je preveč močvirna in v takšni, ki ne vsebuje apna. Najboljši učinek se pa doseže v gorki, srednje vlažni in srednje zvezni zemlji. Sicer se doseže dober vseh v mokrih letinah z amon. sulfatom tudi na prav lahkih in peščenih zemljah. Pa tudi za težke glinaste in ilovnate zemlje, zlasti če se močno gnoje, se priporoča uporabiti namesto solitra amonjev sulfat.

To gnojilo se ne sme nikdar mešati s Tomaževo žlindro in sploh s takšnimi gnojili, ki vsebujejo apno, a tudi trositi se ne sme obenem z apno vsebujočimi gnojili. V tem slučaju bi namreč apno prepodilo iz amon. sulfata amonjak, ki se nahaja v njem spojen z žvepleno kislino in šlo bi veliko dušca v zgubo, ker je amonjak zelo hlapen. Zato naj se Tomažova žlindra in druga apno vsebujoča gnojila raztrosijo nekoliko časa poprej. Najbolje je, če se apno vsebujoča gnojila takoj po trošenju podorjejo ali pa z brano zavlečejo. Po 14 dneh ali 3 tednih za tem naj se pa

šele raztrosi amonjev sulfat in takoj dobro zavleče z brano, da se ga namreč spravi plitvo v zemljo ali vendar z njo dobro zmeša. Z vseni drugimi gnojili t. j. s superfosfatom, čilskim solitrom, raznimi kalijevnatimi gnojili i. t. d. se amonjev sulfat lahko meša brez vse skrbi. (Sledi še.)

P O R O Č I L A.

Prireditvev gnojilnih poskusov. — »Zveza avstrijskih kmetijskih poskuševališč« je sklenila napraviti razne poskuse z umetnimi gnojili na travnikih. S priredbo teh poskusov se prične v jeseni leta 1912 in se bo potem nadaljevalo do leta 1915. Glavni namen teh poskusov je, uveriti se, v koliki meri koristi fosforova kislina kostne moke in kako fosforova kislina Tomaso-ve žlindre.

Za vsak poskus se bo potrebovalo približno $\frac{1}{3}$ ha ali 3200 m² travnika. Ta površina se razdeli na 8 enakih oddelkov meričih po 400 m². Travnik, ki ima služiti v to svrhu, mora ležati v ravani, ne sme biti obsenčen in zemlja mora biti na celem kosu enaka.

Kdor se hoče podvreči prireditvi tega poskusa, se mora obvezati, da stehta pridelek, dobljen na enem ali drugem odmerjenih oddelkov, ob vsaki košnji zase, da se bo strogo držal danih navodil in da sporoči potem svoječasno o uspehu. Gnojila v to svrhu dobi brezplačno na lice mesta ali na dom.

Oni, ki žele izvesti te poskuse, naj se zglase pismeno ali pa ustmeno **do 2. septembra t. l. pri ravnateljstvu c. kr. kmet.-kem. poskuševališča v Gorici (Via Alvarez),** kjer dobe natančnejša pojasnila.

Mlekarska zveza v Ljubljani se je preselila te dni iz svojih prostorov v javno skladišče »Krisper & Tomažič«, Dunajska cesta 33 (I. nadstropje), kjer ima velika skladišča za sir, hladilne naprave, velike zaloge mlekarskih vrčevter strojev in vsakovrstne potrebščine za mlekarstvo. Zveza se je močno razširila, tako da so ji bili dosedanji prostori premajhni. Opozarjamo vse mlekarske zadruge, da dobijo vse mlekarske potrebščine, od največjega stroja do najmanjšega žreblička, ki se rabi v mlekarstvu, pri Zvezi dosti ceneje, kakor naravnost iz tovarne, ker nakupuje Zveza na debelo od prvih tovarn. Nadalje bode imela Zveza vse potrebščine, ki se rabijo pri čebelarstvu v največji

izbiri. Opozarjamo pri tem tudi vse trgovce, različna konsumna in gospodarska društva, da ima Zveza v zalogi vsake vrste finega sira, surovega masla, sveža jajca ter med. Mlekarska zveza je postala danes veliko podjetje, ki ima tudi v Trstu in Gradežu svoje podružnice.

Tečaj za uporabo sadja in zelenjadi priredi kranjska šola na Grmu od 9. do 12. septembra s sledečim sporedom: V p o n e d e l j e k 9. septembra od 2.—4. ure: Pomen konserviranja sadja in zelenjadi. Vzroki pokvarjenja sadja. V t o r e k 10. septembra od 8.—10. ure dopoldne: Kipenje. Kisanje zelenjadi. Konserviranje zelenjadi v kozarcih in puščicah. Od 10.—12. ure: Praktične vaje v šolski kuhinji. Popoldne od 2.—4. ure: Naprava mezge (zalzna), mozge (povidla) in zdriza. Od 4.—6. ure: Praktične vaje v šolski kuhinji. V s r e d o dne 11. septembra od 8.—10. ure dopoldne: Vlaganje sadja v kozarce (naprava kompota). Shranjevanje sadnih konserv. Od 10.—12. ure: praktične vaje v šolski kuhinji. Popoldne od 2.—4. ure: Naprava soka iz jagodičevja. Od 4.—6. ure: Praktične vaje v šolski kuhinji. V č e t r t e k 12. septembra od 8.—10. ure dopoldne: Sušenje sadja in zelenjadi. Od 10.—12. ure: Praktične vaje v sušenju. Popoldne od 2.—4. ure: Obiranje in spravlanje (shranjevanje) sadja. Vlaganje sadja v zaboje, košarice in sode v svrhu kupčije. Od 4.—5. ure: Praktične vaje v sadovnjaku in sadni kleti. V p e t e k dne 13. septembra: Predpoldne od 8.—10. ure: Naprava sadjevca (mošta). Sestava sadja in mošta. Kipenje mošta. Naprava oceta. Od 10.—12. ure: Praktično razkazovanje v vinski kleti. Popoldne od 2.—4. ure: Ravnanje s sadjevcem, boleznimi sadjevca in ravnanje s pokvarjenim sadjevcem. Od 4.—5. ure: Praktične vaje v vinski kleti.

Predavanja od 9.—12. septembra so namenjena v prvi vrsti našim gospodinjam in dekletom. Predavanja od 12.—13. septembra pa bolj našim gospodarjem. Tečaja se je udeležiti vseh 5 dni ali pa tudi samo prve 3 dni ali pa tudi zadnja dva dneva. Ker se sprejme z ozirom na praktične demonstracije le omejeno število udeležencev, **se je treba priglasiti do 26. avgusta.**

Oddaljenim in podpore potrebnim udeležencem iz Kranjskega, ki bi za podporo pravočasno prosili, povrne ravnateljstvo stroške za pot Novegamesta in za prehrano po 2 K na dan. Vendar se izplača podpora le tistim, katerim se je izrecno dovo-

lila. Priglasilom je pristaviti tudi, katere dneve se misli dotičnik tečaja udeležiti.

Kako kaže letošnja trgatav v Avstriji? — Iz poročila, ki ga je sestavil K. Portele na podlagi do 30. julija t. l. od raznih strani mu došlih poročil in ki ga je priobčila, „Allgemeine Wein-Zeitung“ v 32. številki, smo posneli naslednje:

Ceni se, da pridelava Niže Avstrijsko letos kakih 733 000 hl, namreč približno toliko kolikor je pridelalo leta 1911 ali $\frac{3}{4}$ one množine, ki jo pridelava v normalnih letinah.

Ceni se, da pridelava Štajerska, če peronospora in grozdna plesen grozdja ne pokvarita, seveda če bo tudi vreme ugodno, približno 550.000 hl, kar bi odgovarjalo $\frac{5}{8}$ normalne vinske letine.

Na Kranjskem bo približno 150.000 hl, torej $\frac{2}{3}$ lanske trgatve Peronospora in grozdna plesen sta nastopili v juliju precej močno, posebno pa po nižavah. V vipavski dolini so trte precej lepe, na Dolenjskem pa so precej lepe le v nekaterih pokrajinah.

Poročila iz Tirolskega se glase prav ugodno, dasiravno je foča posamezne kraje precej poškodovala. Grozdje je prav lepo in zdravo in še tam, kjer se ga je polotila grozdna plesen, so jo vinogradniki še pravočasno ustavili v razvoju. Ceni se, da se pridelava letos v nemškem delu Tirolske, za 400.000 hl, a v italijanskem delu pa 800.000 hl zdrozgavice, kar odgovarja približno 840.000 hl vina ali normalni vinski letini.

Ceni se, da se pridelava letos na Goriško-Gradiščanskem približno 380.000 hl, torej kakih 125.000 hl več nego v lanskem letu.

Z ozirom na stanje vinogradov koncem julija, se ceni, da se pridelava letos v Istri toliko, kolikor se pridelava v normalnih letinah t. j. približno 470.000 hl.

V Dalmaciji so trte prav lepe in bogato obložene. Ceni se, da bo znašal letošnji pridelek najmanj 1.400.000 hl, to je skoraj polovico več kakor povprečni pridelek iz let 1901 do všteti 1911.

Neugodna poročila so došla iz Moravskega. Ceni se, da se pridelava tam samo 58.000 hl, dasiravno se je pridelalo l. 1911 hl 147.668 in v enajstih letih poprečno vsako leto 184.246 hl.

Na Češkem obeta biti letošnja vinska letina približno srednje dobra t. j. da se pridela kakih 8000 hl.

Po stanju vinogradov s koncem julija se da soditi, da se pridela letos v Avstriji, seveda pa le če ostane v južnih vinorodnih krajih pri tem, kakor kaže doslej, približno 4 597.000 hl.

ZAPISNIK

občnega zbora „Goriškega kmetijskega društva“, vršече ga se 25. julija 1912. ob 10. uri predpoldne v prostorih hotela „Pri zlatem jelenu“ v Gorici. (Nadaljevanje.)

Prečita se na to še proračun za leto 1912. Po prečitaniu vpraša Fr. Furlani, na kak način se pa pokrije primanjkljaj, ki ga izkazuje proračun. Priporoča, naj se pač obrne društvo do visoke vlade in deželnega zbora goriškega s prošnjo, da bi pomagala kriti ta primanjkljaj. Apelira obenem na navzoča zastopnika teh oblastnij in izreče iskreno zahvalo obema za doslej prejete podpore.

Kes se nikdo več ne oglasi k proračunu, proglasi predsednik proračun sprejetim.

K t o č k i IV. Pri tej točki opozori predsednik na § 20. društvenih pravil in prečita imena na podlagi tega § izločenih odbornikov in ti so: Al. dr. Franko, Ig. Kovač, Peter Leban, Fr. Obljubek, Maks Ukmar, Val. Stanič in Ant. Možina. Pravi, da v svrhu dogovora sejo za 10 minut prekine.

Ig. Križman predlaga, naj se izvole v osrednji odbor zopet oni gospodje, ki so bili izločeni.

Predsednik opozori na to, da je treba prej določiti, na kak način naj se vrši volitev. G. Križman predlaga, naj se vrši z vsklikom. Ta predlog se sprejme soglasno. Nato predlaga ponovno, naj se izvole v osrednji odbor prej predlagani gospodje in sicer Al. dr. Franko I. podpredsednikom, ostali pa članom osrednjega odbora. Tudi ta predlog se sprejme soglasno.

K t o č k i V. Preide se na volitev pregledovalcev računov.

Fr. Furlani pripomni, da bi bilo najbolje, če bi ostal eden od prejšnjih pregledovalcev tudi v bodoče in sicer Jos. Zadel, a namesto drugega naj bi se izvolil kak drug društvenik, tako da bi imeli tudi drugi društveniki vpogled v društvene knjige in obrat. Z ozirom na to predlaga, naj se voli drugim pregledovalcem računov Al. Cotiča, velep. v Cerovem. Po daljši debati se sprejme soglasno predlog F. Furlanija, nakar proglasi predsednik predlagana društvenika t. j. Jos. Zadel in Al. Cotiča izvoljenim.

Sklep računa

Imetje

1. Gotovina 31./12. 1911	179,47
2. Vložek pri poštni hranilnici	470,96
3. Obresti pri poštni hranilnici	10,79
4. Dolžne letnine	4661,50
5. „ naročnine	1400,—
6. „ inserati	529,41
7. „ kmetijske potrebščine	20999,—
8. Vrednost premičnin po 10% odbitku	2045,23
9. „ knjižnice po 10% odbitku	321,10
10. „ kmet. potreb. v zal. s 15% odb.	13148,65
11. „ inven. pri čeb. podruž. z 10% odb.	291,39
12. „ inventarja za kokošjerejo „	213,84
13. „ „ „ prešičerejo „	191,40
14. Nedvignjena podpora za »Prim. Gosp.« 1908, 1909, 1910 in 1911	4800,—
15. Nedvignjena podpora za upravne troške za 1911. (državna)	4000,—
16. Nedvignjena podpora za upravne troške za 1911. (deželna)	4000,—
17. Predplačana najemnina	125,—
18. Deleži pri tvornici za superfosfat	63,—

K 57.450,74

Gorica, dne 31. decembra 1911.

Goriško kmetijsko društvo.

Predsednik:

A. Jakončič

Tajnik:

Dominko Viljem

Društvena pregledovalca pregledala in našla v redu

Gorica, dne 30. maja 1912.

Ilg. Križman I. r.

Josip Zadel I. r.

z dne 31. decembra 1911.

Dolg

1. Predplačane udnine	84.80
2. Neporavnani računi	1988.04
3. Izposojila in zaostale obresti	40721.98
4. Neizplačane podpore	
a) za mlekarstvo	1000.—
b) „ sadjarstvo	2300.—
c) „ uzdrž. plem.	450.—
	3750.—
5. Dubijozne tirjatve	
a) za kmet. potr.	45.24
b) „ letnine	1576.—
c) „ naročnine	279.—
	1900.24
6. Ustanovnine	1150.—
7. Premoženje dne 31./XII. 1911	7855.68

K 57.450 74

Pričujoči računski zaključek za leto 1911 je pregledal finančni odsek v seji dne 10. junija 1912, našel istega v redu in odobril.

Gorica, dne 10. junija 1912.

Finančni odsek „Gor. kmet. društva“.

Načelnik:

Furlani Franc l. r.

Člani odseka:

Kovač Ignac l. r. Saunig Ivan l. r.
Obljubek Franc l. r.

K t o č k i V I. Predsednik popraša tajnika, ali ni morda še kak odborov predlog, kateri bi se še ne izvršil oziroma je potrebno, da pride v razpravo na občnem zboru. Tajnik sporoči, da kakega takega predloga ni in da so se odposlali že vsi v rešitev na pristojna mesta.

K t o č k i V I I. Predsednik podeli besedo društvniku Ig. Kovaču, kateri prečita utemeljeno resolucijo, glasečo se tako-le:

Slavni zbor!

Goriško kmetijsko društvo je bilo ustanovljeno pred sedmimi leti v varstvo kmetijskih interesov in v svrhu pospeševanja vseh kmetijskih panog v slovenskem delu poknežene grofije Goriško-Gradiščanske. To svojo nalogo je izvrševalo društvo in jo izvršuje še dandanes vztrajno in natančno vzlic skromnim sredstvom in nezadostnim podporam od strani merodajnih činiteljev. Stremljenja našega društva zaslužijo ne samo priznanja od strani visoke c. kr. vlade in deželnega odbora goriškega, marveč tudi vsestranske in obilne podpore.

Z velikim trudom smo komaj dosegli, da sta nas konečno na podlagi pretežne večine slovenskih županstev, priznala c. kr. vlada in tukajšnji deželni odbor kot edinega zastopnika kmetijskih teženj in stremljenj, slično kakor se priznava c. kr. Terezijansko kmetijsko društvo zakonitim zastopnikom kmetijskih interesov za furlanski del poknežene grofovine Goriško-Gradiščanske.

Toda obžalovaje opazujemo v zadnjih časih, da se naše društvo pri merodajnih činiteljih čim dalje manj vpoštevata, da se ga kjerkoli mogoče odriva in da se mu noče priznati tiste važnosti, ki mu pritiče po svojem smotru in delovanju. To očitanje pritiče v prvi vrsti deželnemu odboru goriškemu, kateri skuša zmanjšati delokrog društvu in pritegniti nase večji del tega delokroga, kar pa gotovo ni umestno, ker je deželni odbor itak preobložen z mnogoštevilnimi drugimi opravili in ker ne loči interesov v slovenskem delu od interesov v furlanskem delu dežele, dasi so ti interesi zelo različni.

Tako preziranje in odrivanje našega društva se zapazi tudi v določbah zakonskega načrta o pospeševanju govedoreje v pokneženi grofiji Goriško-Gradiščanski, ki je bil priobčen v eni številki uradnega glasila deželnega odbora goriškega, namreč v »Samoupravi«. Dočim je namreč v zakonu z dne 13. maja 1903, števil. XVI. deželnega zakonika pridržana ingerenca c. kr. Terezijanskemu kmetijskemu društvu, koja se je priznala tudi že našemu društvu po njegovi ustanovitvi, na sestavo dopuščevalne komisije pri nakupu in vzdrževanju bikov plemenjakov i. t. d., je v omenjenem zakonskem načrtu, ki ga je sprejel deželni zbor goriški v svojem preteklem zasedanju in je sedaj pri visoki c. kr. vladi za izposlovanje Najvišjega potrjenja, izključeno sodelovanje našega društva pri povspesjevanju govedoreje, ker nima niti

pravice vdeležiti se dopuščevalne komisije. Po tem zakonskem načrtu sestoji namreč dopuščevalna komisija iz dveh odposlancev deželnega odbora, iz odposlanca c. kr. namestništva in iz praktičnega govedorejca, ki ga določi deželni odbor sporazumno s c. kr. namestništvom.

Jasno je, da taka sestava komisije ne more nuditi nikakega jamstva za pravo povzdigo govedoreje in da se hoče odvzeti našemu ruštvu na ta način zelo važni delokrog, ter odvzeti povzdigi govedoreje strogi gospodarski in ji podeliti nekak politični značaj.

Zato predlagam, naj sprejme današnji občni zbor naslednjo resolucijo:

»Visoka c. kr. vlada se nujno prosi, da naj ne izposluje Najvišjega potrjenja zakonskega načrta o pospeševanju govedoreje, sprejetega v preteklem zasedanju goriškega deželnega zbora ker se v njem popolnoma prezira obstoj in dosedanje vspešno delovanje slovenskega goriškega kmetijskega društva v Gorici in ne daje nameravani način sestave dopuščevalne komisije nobenega jamstva za vspešno in strogo gospodarsko delovanje in ker je tako preziranje našega društva in manjšanje njegovega delokroga, sposobno vzeti društvu ugled in zaupanje našega ljudstva, ter mu provzročili gospodarsko škodo, katera bi bila nenadomestna — tudi po samem visokem deželnem odboru goriškem.«

Ta resolucija se je sprejela soglasno z vsestranskim odobravanjem.

Nato podeli predsednik besedo društveniku Al. Brajniku, ki utemeljuje svoj predlog, kateri sledi, nekako tako-le:

»Občina Štandrež potrebuje za svoje njive vsako leto kakih 400 do 500 vagonov hlevskega gnoja, ona žrtvuje najlepša polja za vojaštvo in ker potrebuje mnogo delane zemlje, je prosila erar, naj bi ji odstopil nekoliko prostora, ki ga ima v zakupu na Rojah; kar erar je tudi storil. Nadalje pravi, c. kr. vojaška uprava ima v artilerijski in konjeniški vojašnici mnogo hlevskega oziroma konjskega gnoja, kakršnega štandrežkim poljedelcem zelo treba, zato češ, da bi bila skoraj nekaka dolžnost erarja, da prepusti ta gnoj njim; ali tega ne stori, marveč je oddal ta gnoj za dobo večih let županu A. Lutmanu, vsled česar ga on po svoje deli med nekatere štandrežke poljedelce i. t. d. Kmetijskega društva dolžnost je, da skrbi za kmeta, a erarja skrb pa bi morala biti, da dobi kolikor mogoče veliko za gnoj, ki ga oddaja iz vojašnic.

Predsednik vzame govorniku besedo in poprosi tajnika naj on pojasni zadevo. Tajnik sporoči, da se je obrnilo društvo kmalu po seji osrednjega odbora, v kateri se je že razpravljalo o tej zadevi, na upravo c. in kr. vojaškega skladišča v Gorici in prejelo odgovor, da razpolaga z oddajo gnoja iz erarskih hlevov po-

veljništvo konjenice samo kakor mu drago. Nadalje pravi, da se je sam uveril po spisih, ki so se mu dali v pogled od strani župana Lutmana, da bi bilo vse zaman, ko bi se društvo trudilo pridobiti dobavo gnoja iz erarskih hlevov. Kajti župan Lutman je tozadevno pogodbo podaljšal že 22. decembra 1911 za nadaljnjih 10 let. V dokaz svoji trditvi prečita tajnik prepis dodatka na pogodbi, ki se glasi doslovno tako-le: »Vorstehender Kontrakt wird unter denselben Bedingungen auf die Dauer von 10. Jahren das ist vom 1. Juli 1912 bis 30. Juni 1922, verlängert.« Pripomni pa obenem, da kolikor je njemu znano, spada to v področje konjeniških častnikov samih.

Društvenik A. Lutman da nekatera pojasnila, nakar začne Al. Brajnik očitati mu in trditi, da je med Lutmanom in konjenico sklenjena pogodba neveljavna i. t. d.

Oglasi se Ig. Križman ter pravi: »Zadeva glede gnoja v vojašnicah prvič ne spada pred občni zbor, ampak če se že hoče o nji razpravljati, naj se razpravlja v odborovi seji, oziroma naj se celo zadevo zavrne. Brajnik prvi, da on je hotel naj bi se ustanovila v Štandrežu podružnica »Gor. kmet. društva« in ta naj bi vzela to zadevo sana v roke.

Ig. Križman predlaga na to, naj dovoli občni zbor, da se ustanovi v Štandrežu podružnica »Gor. kmet. društva«. Presednik stavi ta predlog na glasovanje, kateri se soglasno sprejme. Nato pravi predsednik, da ne dopusti, da bi se o tej zadevi še nadalje razpravljalo. (Sledi še.)

Društvene vesti.

„Goriško kmetijsko društvo“ v Gorici. — Korenjski trg (Attemsova palača) ima v zalogi naslednje kmetijske potrebščine:

Amonjev sulfat z 20 $\frac{1}{2}$ % dušca, posušen in semlet kv po 36 K 50 v, kg pa po 37 vin.

Modro galico najboljše kakovosti in sicer zajamčeno 98,99 odstotno kvintal po 66 K;

Superfosfat s 14 % v vodi raztopne fosforove kisline kvintal po 7 K;

Kalijevo sol 42 odstotno kvintal po 14 K;

Sesamove semlete trepine, zajamčene s 50 % beljakovin in tolšče, v vrečah po 75 kg, po 18 $\frac{1}{2}$ v kg z vrečo vred. Množine pod 75 kg po 19 v kg;

Gumijeve trakce za cepljenje trt v zeleno, znamka „Trissin“ kg po 34 K;

Žvepleno moko in sicer boljše vrste kg po 60 v, najfinejše pa kg po 18 v in galično žvepleno moko kg po 20 v.

Razen prej navedenega blaga ima vedno v zalogi pristne debele in drobne otrobe, sol za živino. Pirchove trtne škropilnice, žveplalnike za trte in sode, različna jeklena orala, slamo-reznice i. t. d.

Društveniki, bivajoči na Krasu, si omislijo lahko modro galico, Tomaževo žlindro, kalijevo sol, žvepleno moko, orehove semlete tropine, klajno apno, gumijeve trakce, fichtenin i. dr. po tu navedenih cenah pri „Centralni podružnici Gor. kmet. društva za Kras“ v Sežani.

Semenska repa. Društvo ima v zalogi repino seme in sicer gorenjske, okrogle repe kg po 2 K 60.

KNJIZEVNOST.

I. Zupanc, dež. vinarski instruktor v Ptuj: »Konserviranje sadja in vsakojake povrtnine za domačo uporabo«. Založila Zadrúžna Zveza v Celju. Cena 1 krona.

I. knjiga »Gospodarske knjižnice« Zadrúžne Zveze v Celju je ravnokar izšla; pozdravljamo to času primerno delce s posebnim veseljem. Vprašanje zdrave in kolikor mogoče cene prehranitve ljudstva vseh slojev postaja od dne do dne bolj pereče. V dobi prodirajočega denarnega gospodarstva in naraščajoče splošne druginje je tudi za našega kmetovalca neizmerne važnosti, da svoje pridelke kar najboljše vnovčuje, in to je mogoče v mnogih slučajih le potom umnega konserviranja kmetijskih produktov, ako si hoče zagotoviti kolikor mogoče enakomerne, stalne dohodke. Lahko trdimo, da je zemlja, koder živijo Slovenci, tudi vsled ugodnega podnebja vobče izredno rodovitna, ali še veliko premalo izkoriščana, v mnogih slučajih pa celó strašno, lahko-miselno zanemarjena. To velja še posebej glede sadjarstva in vrtnarstva. Ako pridelamo mnogo, je cena pridelkom nizka, ako je letina slaba, pa visoke cene tudi malo pomagajo. Ta velika sprememba v kmetijski produkciji, ki brezobzirno narekuje cene, je pa tudi za tistega kaj neprijetno občutljiva, ki kupuje. Tu je umestna racionelna umetna zjednačba. Gospodarski vspehi nikoli ne izostanejo, vrhu gmotnih vspehov si pa cenó zboljšamo svojo prehranitev. Zupanceva knjižica ima zato prelepa navodila. Ne pretiravam, če rečem, da se z njo neizmerno okoristi vsaka hiša, posebno naše gospodinjstvo, tako v meščanskih krogih, kakor v vseh uradniških rodbinah in v najbornejši kmečki koči ali v revni delavski družini. Lepa zasluga Zadrúžne Zveze celjske je, da je omogočila to prekorsitno izdanje, o kojega posebni gospodarski vrednosti se prepriča lahko vsakdo takoj.

A. Ž m a v c.

II — 1173.

RAZGLAS

naročbe ameriških trt iz državnih trtnih nasadov Primorja za dobo sajenja 1912—13.

Iz državne trtne zaloge na Primorskem se odda na spomlad 1913 proti plačilu nastopna množina ameriških trt pod temi-le pogoji in sicer:

1) 25.000 cepljenih raznih evropskih vrst, cepljenih na velikolistno Riparjo in Rupestris montikolo.

2) 300.000 korenjakov (bilf) velikolistne Riparje in Rupestris montikole.

3) 800.000 kolči (reznic) velikolistne Riparje in Rupestris montikole.

Cene trt za 1000 komadov so te-le:

a) ameriške cepljenke stanejo 140 K;

b) ameriški korenjaki (bilfe) za revnejše vinogradnike 10 K, za premožnejše 30 K;

c) ameriške kolči za revnejše vinogradnike 5 K, za premožnejše 16 K.

Potrebo revnejših vinogradnikov, koji naročijo trte po znižani ceni, mora županstvo vestno in resnično potrditi.

Cepljenke se bodo oddajale posameznikom le v manjših množinah, glavno v svrhu razširjenja boljših trtnih vrst.

Ako naroči stranka več nego 500 komadov korenjakov (bilf) ali več nego 2000 komadov kolči, si namestništvo pridržuje pravico, zaproseno množino trt primerno številu naročb znižati.

Trte je naročiti najkasneje do 30. septembra t. l. potom občine, pri kateri se v to svrhu nahajajo posebne tiskovine. Poznejša naročila se ne bodo vpoštevala. Vsak naročnik trt naj v dotičnem naročilnem izkazu v razpredelu za pripombe pristavi lastnoročni podpis. Županstvo mora izpolnjene naročilne pole takoj poslati pristojnemu c. kr. okrajnemu glavarstvu, (c. kr. namestništvenemu svetniku v Trstu, magistratu v Rovinju in v Gorici), da jih predloži c. kr. namestništvu.

Trte se bodo oddajale samo primorskim vinogradnikom. Trgovci s trtami so izključeni od dobave prej označenih trt.

Cene se razumevajo v nasađu v Tržiču (Monfalcone oziroma Kanfanar.) Dotični znesek je položiti pri prejemu trt oziroma, ako se te dopošljejo po železnici, pošti ali parniku, se isti povzame z embalažnim in dovoznimi stroški vred, ki se zračunajo po lastni ceni.

Vsak naročnik navedi natančno: 1. razločno pisano ime, bivališče in poklic; 2. davčno občino, v kateri se nahaja vinograd, ki ga je obnoviti; 3. zaželjeno vrsto in množino trt; 4. železniško in poštno postajo, kamor naj se trte pošljejo.

Ako bi bila zahtevana vrsta že pošla, ali če bi je ne bilo več v zadostni količini, nadomesti se ista z drugo.

Trte je takoj po sprejemu pregledati; morebitne pritožbe je nemudoma prijaviti tukajšnjemu c. kr. nadzorniku za vinogradništvo. Na pozneje prispеле pritožbe se ne bode oziralo.

Slednjich se opozarja, da se ameriške trte načeloma ne bodo oddajale brezplačno. Izvzeti so samo slučajji, v katerih se manjši vinogradniki zavežejo, da naredé ameriške matičnjake v svrhu pridelovanja podlag.

Prošnje za brezplačno prepustitev ameriških korenjakov v omenjeno svrhu je vložiti do zgoraj navedenega roka naravnost pri c. kr. namestništvu.

TRST, 1. avgusta 1912.

Od c. kr. namestništva.